

COLECȚIONARA DE ARTĂ DR. MARIA AVRAMESCU (1902 — 1994)

PETRE OPREA

Într-o vreme de restriște pentru colecționarii de artă, ne referim la primele două decenii de după cel de-al doilea război mondial, când pe cei mai mulți răsturnările social-politice i-au constrâns să-și împrăștiе de nevoie, rapid și uneori mai pe nimic, valorile artistice strânse cu trudă îndelungată, mulți iubitori de frumos au înfruntat atmosfera ostilă unei atari pasiuni și s-au încumetat să-și alcătuiască la rândul lor colecții de artă.

Bucureștii au înregistrat în acest interval de timp un mănunchi restrâns de noi colecționari, unii recrutați din rândul medicilor (Ștefan și Maria Jianu, Eugen Banu, Ion Baba, Gheorghe Vintilă, Ion Chiricuță, Maria Avramescu), mai puțini din cel al inginerilor (Mitu Dumitrescu), arhitecților (Eugen Taru), tehnicienilor (Constantin Predoiș, Constantin Constantinescu), profesorilor (Garbis Avakian, Nicolae Bărâscu), dar și al artiștilor plastici (Hrandt Avachian, Aurel Cojan, Ion Pacea), muzicienilor (frații Ion și Gheorghe Dumitrescu, Constantin Silvestri), scriitorilor (Aurel Baranga, Mihai Davidoglu), oamenilor politici (Constantin Doncea).

Pentru unii dintre ei, cu mai multă dare de mână, împrejurările le-au fost extrem de prielnice și, dacă au avut și un gust cert, au putut într-un interval de timp scurt să-și alcătuiască nucleul unor colecții care să-i impună după 1970 ca renumiți colecționari, ceea ce în vremi normale, când concurența pentru achizi-

ții deosebite era mare și prețurile ridicate, colecțiile se alcătuiiau anevoios și după îndelungată strădanie în timp. O notă aparte printre acești pasionați de frumos o face dr. Maria Avramescu, caz rar ca o femeie să dea prioritate artei în defavoarea ispitelor și atracțiilor modei, și să-și îndrepte atenția în mod deosebit spre mobila de epocă și asupra creației câtorva pictori apreciați pentru înclinația lor spre un colorit cald și viu, precum și prin redarea în operele lor a unei atmosfere plină de optimism. Pasiunea de colecționară s-a declanșat târziu, spre 40 de ani, când starea materială a început să-i suradă și după un contact benefic cu mediul artistic: pictorița Magdalena Rădulescu și scriitoarea Cella Serghi, colocatare în același bloc (Sf. Constantin nr. 24), doctorița Maria Țuculescu, soția pictorului, de asemenea ginecolog, familia avocatului Nicolae și Cora Petrescu, avizați colecționari de artă decorativă, Ion Baraș, colecționar, care avea și magazin de mobile, Adina Știrbei, Alexandru Slătineanu ș.a. Aceste relații au determinat-o pe Maria Avramescu, cu timpul, să-și vârdă treptat mobila de un stil eclectic (cumpărată de la fabrica timișoreană Lenghyel când s-a căsătorit) înlocuind-o cu cea de epocă, autentică — italiană, franceză, germană. La început a achiziționat, cum s-au prezentat ocaziile, mai multe scaune de renaștere italiană (sec. XVIII), o ladă de zestre, datată 1640, un bufet cu două corpuri

(renaștere italiană), concomitent cu ceramică din manufacturi engleze (secolul XVIII), căni provenite în mare parte de la prințesa Alina Știrbei. În câțiva ani a înlocuit toată mobila de zestre în majoritate cu piese de mobilier francez din secolele XVIII — XIX, reprezentative stilului Ludovic XV (un pat, o măsuță de noapte), Ludovic XVI și în stilul provincial francez al secolelor XVIII — XIX. Această pasiune pentru mobilă rămâne constantă și primând ca opțiune de achiziționare în vederea constituirii unui ansamblu într-o nouă locuință. Este cazul să cităm și alte piese de mobilier mai deosebite cumpărate după anul 1965: comoda-secretar cu oglindă (școala olandeză, secolul XVIII), bufetul cu 4 uși (școala engleză, sec. XVII), lada de călătorie (școala spaniolă, sec. XVI), dulapul de sacristie cu două uși (școala spaniolă, sec. XVI), un scrin în miniatură și o canapea în stil Biedermayer, ca și alte scaune, toate de la începutul secolului al XIX-lea. Acestea s-au alăturat precedentelor, alcătuind un ansamblu omogen, în spațioasa locuință a dr. Maria Avramescu, ce constituia în jurul anului 1970 una dintre cele mai valoroase colecții de mobilier de artă din Capitală.

După această dată colecția dr. Maria Avramescu a devenit un criteriu de referință pentru amatorii care începeau să-și alcătuiască colecții de mobilier.

Așa cum aminteam mai sus, o altă atracție a constituit-o pentru colecționară pictura românească interbelică, îndeosebi creația pictorului Nicolae Tonitza, marea sa pasiune, împărțită cu cea pentru Ștefan Luchian și Gheorghe Petrașcu.

Participarea colecționarei la expozițiile retrospective ale pictorilor Nicolae Grigorescu și Ștefan Luchian, organizate de Muzeul Național de Artă în 1957, demonstra trecerea probei focului cu brio din partea ei, prin situarea colecției printre cele mai valoroase ale timpului. Cinci lucrări de Ștefan Luchian și una de Nicolae Grigorescu figurau pe simezele acestor expoziții. De maestrul de la Câmpina se releva „Cap de țărâncuță”, iar de la Ștefan Luchian se remarcă un pastel și patru uleiuri înfățișând

flori, toate provenind din foste colecții renumite: „Crizanteme” (între anii 1905—1907), provenea din faimoasa colecție a lui Al. Bogdan Pitești; un alt tablou înfățișând „Crizanteme” (între 1910—1913), era cumpărat de la dr. Honig; din colecția dr. I. Petrini Galați posedă „Flori” și „Garoafe”, ultima lucrare produsă în Calendarul Minerva din 1915. În ceea ce privește pastelul („Crâng”), organizatorul expoziției Theodor Țenescu a recuzat ulterior paternitatea lucrării.

Câțiva ani mai târziu (1968), în cadrul expoziției „Florile în opera pictorului Ștefan Luchian”, realizată de Muzeul Național de Artă, figurau doar două lucrări din colecția dr. Maria Avramescu: „Garoafe”, tablou prezent în expoziția retrospectivă a artistului din 1957, și „Crizanteme”, achiziție recentă de la dr. Ion Țuculescu, pe care l-a vândut ulterior Muzeului regional de artă Dobrogea (inv. nr. 884) sub proprietatea căruia era expus. De asemenea, colecționara este prezentă cu două lucrări în expoziția „Luchian — Peisajul și compoziția în aer liber”, organizată tot de Muzeul Național de Artă în 1968. Tabloul „Colț din strada Povernei”, provenind din colecția prințului C. Basarab Brâncoveanu, altul cu același titlu, care îl cumpărase de la dr. Henri Aronovici, dar vândut dr. G. Vintilă, cu numele căruia era expus.

De pictorul Ioan Andreescu, dr. Maria Avramescu avea trei lucrări, două peisaje și „Model pozând”, un tablou de mari dimensiuni, de bună calitate, din perioada pariziană, pe când frecventa atelierelor de pictură, semnalat și reproduș în monografia artistului scrisă de istoricul de artă Alexandru Busuioceanu.

Expoziția retrospectivă a pictorului Nicolae Tonitza din 1964, organizată de Muzeul Național de Artă, prezenta din colecție 12 tablouri, fiind participarea cea mai consistentă din partea unui colecționar, și lucrările socotite printre cele mai reprezentative, ceea ce a stârnit admirația și invidia celorlalți colecționari („Femeie în odaie” — 1925, „Păpușile” — 1927—1928, „Natură statică cu vas de ceramică” — 1927, provenind din colec-

ția H. Trembinski, „Spaniola” — 1927—1928, „Vas cu flori galbene pe fond decorativ” — 1927—1929, „Natură statică cu vas și carte” — 1927—1929, „Vas cu flori și umbrelă” — 1927—1929, din colecția N. Tabacovici, „Vas cu flori” — 1928—1940, „Vas cu flori” — 1928—1930, ambele alcătuiind cândva un pandant, „Nud de fată pe fond verde” — 1933, „Gladiole” — 1935, din fosta colecție Constantin Potârca.

Dacă nu s-a oprit la creația lui Theodor Pallady, deși poseda două lucrări valoroase din opera acestuia, în schimb colecționarea a dat o mare atenție celei a rivalului acestuia — Gheorghe Petrașcu. Dacă în expoziția retrospectivă Gheorghe Petrașcu, de la Muzeul Național de Artă, din anul 1957, figura cu o singură lucrare („Urcior și cărți”), în ampla expoziție retrospectivă a maestrului din 1972, realizată de același muzeu, pe simezele acesteia se aflau patru lucrări. „Natură statică cu mere” (1932), „Urcior și cărți” (1933), „Natură statică” (1934) și „Natură statică cu gutui” (1936). Mai trebuie să menționăm că în expoziție mai figurau indirect din colecție încă două tablouri. „Rest medieval la Senlis” (1932), ajuns prin vânzare în colecția Angela Popescu, și „Natură statică cu pensule” (1937), în cea a patrimoniului Muzeului de artă Iași.

Vânzările tablourilor din colecție erau frecvente și inopinate, ceea ce nu se întâmpla cu mobila, căci dr. Maria Avramescu se despărțea de cele care îi cădeau din te miri ce în dizgrație, chiar dacă se situau la un nivel valoric deosebit în creația autorului lor. Faptul că un tablou nu se încadra dorinței pe un perete alături de altele, deși se străduia în permanență la fiecare achiziție să le armonizeze omogen în ansambluri, sfârșea prin a fi vândut.

Dintre artiștii contemporani au găsit înțelegerea și aprecierea colecționarei doar Dumitru Ghiată și Ion Țuculescu, căci n-a fost tentată să-și mărească colecția cu lucrări ale altor penele, fie ele cât de valoroase și oferite la prețuri derizorii, dacă n-au subjugat-o în mod deosebit emoțional.

Astfel, de pictorul Dumitru Ghiată poseda mai multe lucrări, unele dintre ele, cum ar fi „Trandafiri” (1932), „Târguială” (1932), „Tufănele” (1932), „Târg” (1932), „Flori” (1934), „La piață” (1935), „Peisaj” (1937), „Trandafiri” (1942), „Peisaj” (1942), au figurat în expoziția retrospectivă a pictorului din 1967, precum și alte expoziții ale acestuia din țară.

Prietenia cu dr. Maria Țuculescu, ce o chema uneori spre rezolvarea unui caz mai dificil, i-a permis un contact permanent cu creația soțului acesteia, pictorul dr. Ion Țuculescu, și drept urmare, apreciind-o, și-a îmbogățit colecția cu mai multe lucrări. Reținem ca mai deosebite „Flori”, „Mandarin” și „Cazac”, ultimele două făcând parte dintr-o suită înfățișând figuri bărbătești din diverse regiuni ale globului. Să reținem că Ion Țuculescu, un avizat expert în tablouri de Șt. Luchian, i-a dat uneori sfaturi în achiziții primite cu reticență de colecționară, care se lăsa condusă în cumpărări de flerul și instinctul ei artistic, calități pe care le făcea cunoscute intimilor cu mândrie. Din prietenia cu pictorița Magdalena Rădulescu, care a locuit un timp în același imobil, au rămas mai multe lucrări caracteristice stilului artistic.

Ocupată foarte mult la Maternitatea Grivița, unde ocupa după 1940 și până la pensionare postul de șef secție, avea puțin timp să viziteze locuințele ofertanților. Se mulțumea ca unii misiți să-i aducă tablourile acasă, iar în cazul mobilei se deplasa inițial soțul, inginer, director de institut, ulterior academician. Din descrierile acestuia își făcea o impresie și, dacă era favorabilă, se ducea să o vadă. Spre a se convinge asupra certelor calități de autenticitate în toate cazurile — tablouri, mobilă — cumpărarea se făcea cu multă chibzuință, cerând răgazuri îndelungate până să se hotărască să încheie tranzacția, la prețul cel mai scăzut. Multe tablouri au stat cu săptămânile în salonul ei, spre a fi privite îndelung seara când venea de la spital, dar mai ales dimineața, pe lumină de zi, în timp ce își lua micul dejun. În cazul mobilei făcea vizite inopinate,

de câte ori putea să treacă pe la proprietar. O dată hotărâtă, începea parlamentările asupra prețului și era aprigă în discuții, reușind să obțină substanțiale reduceri. Arareori a plătit și la prima vedere, bineînțeles și în această împrejurare tocmindu-se îndelung, intrucât a râvnit obiectul sau tabloul, iar vânzătorul făcea parte dintr-o familie aristocrată, doctorița nu a dorit ca în rândurile acestora să fie categorisită drept „o exploatare” a decăderii lor. Îndeobște cumpărările se făceau prin mijlocirea unor intermediari, unii ei înșiși colecționari, ca în cazul lui Octavian Mosescu, Ferdinand Alexandrescu, Ștefan D. Rădulescu sau Alexandru Dragomirescu, fostul proprietar al magazinului de antichități „Perugia”.

A cumpărat arar obiecte de ceramică, faianță, sticlărie sau icoane, căci nu-i plăceau, și o făcea constrânsă mai mult spre a capta bunăvoința vânzătorului, ca să mascheze interesul pentru mobila sau tabloul care o interesa. Etalonul prețurilor erau cele modeste de la Consignația.

Prin pictorul Ion Țuculescu l-a cunoscut pe sculptorul Gheorghe Anghel, care, după mai multe vizite la colecție, i-a cerut permisiunea să-i pozeze pentru un bust și n-a fost refuzat. Colecționara, deși aveau peste 40 de ani, era frumoasă, înaltă, trupeșă, inteligentă, vioaie, foarte deschisă la vorbă cu cei intimi, întotdeauna arborând un zâmbet cuceritor. Aceste calități l-au atras pe Gheorghe Anghel, drept care a lucrat cu spor un portret, realizat în câteva ședințe (1952). Portretul este pomenit în testamentul artistului printre lucrările „turnate sub supravegherea mea și cizelate de mine”. În intervalul de timp care i-a pozat sculptorului, dr. Maria Avramescu i-a cerut să-i realizeze și ei un exemplar în bronz după „Maternitate în picioare” (1950), lucrare cumpărată de Ministerul Culturii din Expoziția de stat. Astfel că s-a mai tras un bronz sub supravegherea artistului. Ulterior, cu puțin timp înainte de moartea sa, Gheorghe Anghel a mai turnat încă un bronz care se afla în atelierul lui când

a decedat. Sculptorul era foarte mulțumit de calitatea portretului colecționarei și îl socotea superior portretului realizat acesteia cu ani în urmă de Ion Vlasiu. Și Ion Vlasiu, care o cunoștea pe colecționară din cercul de prieteni Tudor Ciortea, Lucian Blaga, Cella Serghi, Petre Țuțea — îi solicitase să-i facă portretul fiind atras de firea voluntară și farmecul frumuseții acesteia. El i-a realizat bustul în marmură și i-a mai oferit și o „Maternitate”. Ne întrebăm oare nu cumva Gheorghe Anghel, nevoind să se lase mai prejos decât ciracul său, a acceptat să-i realizeze colecționarei la rândul lui un exemplar după „Maternitate în picioare”?

În apartamentul soților Avramescu, deschis acestor artiști, muzicieni și literați, se făcea muzică, inginerul cântând la vioară. Petre Țuțea afirma într-un interviu televizat că doar pentru două persoane avea o deosebită considerație: pentru „Marichen” și Emil Cioran.

În anul 1962, familia Avramescu a cumpărat în comuna Otopeni un teren de cca 4 000 mp, cu o locuință de la soții Ecaterina și Vasile Fotiade. De fapt o șură bănățeană, adaptată într-o locuință de foștii proprietari. Pe structura acesteia, refăcută, mărită și adaptată să corespundă constructiv cerințelor moderne, păstrând caracterul de autenticitate, soții Avramescu și-au adus colecția din 1964 până în 1968 și s-au hotărât, pensionându-se, să-și stabilească definitiv domiciliul. În decembrie 1968, soții Avramescu donează locul, casa și 139 de opere de artă, în valoare de 1.660.500 lei, Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, care delegă Muzeul Național de Artă să preia donația și s-o administreze. Donația se făcea în anumite condiții, printre care „donatorii cedează nuda proprietate a terenului, clădirii și obiectelor, păstrând personal uzufructul lor până la decesul ultimului dintre ei. Prin aceasta se înțelege folosința imobilului și obiectelor, precum și uzufructul plantațiilor și terenului donat”.

Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă va organiza în imobilul donat și

cu obiectele donate, ca secție a Muzeului de Artă, Colecția Maria și Aurel Avramescu, care va fi deschisă publicului ca instituție de utilitate publică după decesul celui din urmă donator sau după decesul celui întâi, la cererea celui rămas în viață.

Astfel intrau în patrimoniul statului 139 de obiecte: 5 icoane, 3 picturi, 4 sculpturi, 78 mobile, 16 obiecte de metal, 33 obiecte de ceramică.

Din dorința Mariei Avramescu, rămasă văduvă din 1980, și prin înțelegerea

convenită dintre Ministerul Culturii și Academia Română, colecția a trecut, în octombrie 1991 în posesia acesteia din urmă.

Deși colecția a fost vizitată de puțini amatori de artă din țară, dat fiindcă trebuiau să se programeze cu acceptul gazdei, în schimb a fost admirată de numeroși delegați străini veniți în România — individual sau în grup — la invitația oficialităților noastre. Ea și-a atins scopul de a face cunoscută în special pictura românească.